

Sygn. akt II Ca 1342/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 stycznia 2016 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: SSO Elżbieta Ciesielska

Sędziowie: SSO Teresa Strojnowska

SSO Anna Pniewska

Protokolant: starszy protokolant sądowy Agnieszka Baran

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 29 grudnia 2015 r. w K. sprawy

z powództwa J. J. (1)

przeciwko W. J.

o ustalenie nieważności umowy

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Rejonowego w Busku-Zdroju

z dnia 4 sierpnia 2015 r. sygn. I C 438/14

oddala apelację i zasądza od J. J. (1) na rzecz W. J. kwotę 1 200,00 (jeden tysiąc dwieście) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt II Ca 1342/15

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 4 sierpnia 2015 roku, sygn. I C 438/14, Sąd Rejonowy w Busku – Zdroju oddalił powództwo J. J. (1) przeciwko W. J. o stwierdzenie nieważności umowy darowizny nieruchomości dokonanej przez męża powódki - J. J. (2) na rzecz W. J. (pkt I), orzekł o należnych pozwanemu od powódki kosztach procesu (pkt II).

Sąd Rejonowy ustalił, że J. J. (1) i J. J. (2) zawarli w dniu 13 kwietnia 1969r. związek małżeński przed Kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego w B. (nr aktu małżeństwa (...)). Nie zawierali umów majątkowych małżeńskich. W czasie trwania małżeństwa Decyzją Naczelnika Miasta i Gminy B. z dnia 29 grudnia 1981r. Nr (...) nadano na własność na rzecz J. J. (2) nieruchomość stanowiącą własność Skarbu Państwa położoną we wsi M. gmina B. o powierzchni 3,54 ha oznaczoną jako działka nr (...). Decyzja ta została wydana na podstawie przepisów Dekretu z dnia 16 kwietnia 1955r. o uwłaszczeniu i o uregulowaniu innych spraw związanych reformą rolną i osadnictwem rolnym (tj. Dz.U.1959.14.78). Dla nieruchomości tej na wniosek J. J. (2) w ówczesnym Państwowym Biurze Notarialnym w B. została urządzona księga wieczysta Kw Nr (...), gdzie w Dziale II jako właściciel został wpisany J. J. (2).

J. J. (2), aktem notarialnym sporządzonym w dniu 12 lutego 1999r. w Kancelarii Notarialnej w B. przed notariuszem A. K. zawarł umowę (...), mocą której powyższą nieruchomości darował synowi W. J., który w oparciu o ten akt został wpisany jako właściciel tej nieruchomości w księdze wieczystej prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Busku-Zdroju (...).

J. J. (2) zmarł w dniu 17 maja 2011r. Spadek po nim na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Busku-Zdroju z dnia 24 października 2013r. sygn. I Ns 458/13 według porządku dziedziczenia ustawowego nabyli: żona J. J. (1) oraz dzieci: W. J. i M. J. po 1/3 części każdy z nich.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, że powódka J. J. (1) nie ma przewidzianego w art.189 k.p.c. interesu prawnego w żądaniu stwierdzenia nieważności umowy darowizny dokonanej przez jej męża J. J. (2) w 1999r. na rzecz syna W. J., który został już wpisany jako właściciel w księdze wieczystej (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Busku-Zdroju i powództwo oddalił.

J. J. (1) twierdząc, iż nieruchomości objęta aktem darowizny, stanowiła majątek wspólny jej i jej męża J. J. (2) może zwalczać wpis własności w drodze powództwa o uzgodnienie stanu prawnego nieruchomości ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym.

Apelację od powyższego wyroku wniosła powódka J. J. (1) i zarzuciła:

- naruszenie art.189 k.p.c. poprzez przyjęcie, że po stronie powódki brak jest interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności umowy darowizny z tej przyczyny, że powódce przysługuje inna droga ochrony jej praw w postaci powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, podczas gdy podstawą wpisu w księdze wieczystej może być wyrok wydany na podstawie art.189 k.p.c. w zw. z art.58 k.c. i wyrok dawałby powódce pełną ochronę oraz w sposób jednoznaczny regulowałby sytuację prawną stron,

- sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z zebrany materiał dowodowy polegająca na przyjęciu, że „wpis potrzebny do usunięcia niezgodności między treścią księgi wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym może nastąpić, gdy niezgodność zostanie wykazana orzeczeniem sądu lub innymi dokumentami”, podczas gdy właśnie wyrok Sądu wydany w trybie art.189 k.p.c. uznający umowę darowizny za nieważną, jest dokumentem będącym podstawą przywrócenia wpisanego męża powódki, ujawnionego wcześniej jako właściciela nieruchomości.

Według powódki, nieruchomości położona we wsi Młyny gmina B. o powierzchni 3,54 ha oznaczoną jako działka nr (...), którą nabył jej mąż J. J. (2) na podstawie Decyzji Naczelnika Miasta i Gminy B. z dnia 29 grudnia 1981r. Nr (...), stanowi ich majątek wspólny, ponieważ została nabyta w czasie trwania ich małżeństwa, zawartego 13 kwietnia 1969r., w czasie którego małżonkowie łączyli ustrój wspólności majątkowej małżeńskiej.

Powódka jako spadkobierczyni J. J. (2) wskutek darowizny dokonanej 12 lutego 1999r. przez jej męża J. J. (2) na rzecz syna W. J. została pozbawiona majątku, który jej prawnie się należy (w 1/2 części jako współwłasność ustawowa małżeńska oraz w 1/3 części jako udział w majątku spadkowym po mężu). Z tych względów Sąd Rejonowy, niesłusznie, zdaniem skarżącej, uznał, że nie ma interesu prawnego w stwierdzeniu nieważności umowy darowizny. Dokonana przez zmarłego męża J. J. (2) darowizna nieruchomości przekraczała zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym i jako podstawę swojego roszczenia wskazała w art.58 k.c., zaś powódka nie należy do kręgu osób uprawnionych do wytoczenia powództwa na podstawie art.10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece.

Wskazując na powyższe, powódka wniosła:

- o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu lub
- uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Busku-Zdroju,
- zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów zastępstwa adwokackiego za obie instancje.

Pozwany W. J. wnosił o oddalenie apelacji i o zasądzenie kosztów procesu za II instancję.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja oraz zarzuty w niej podniesione są bezzasadne i nie zasługują na uwzględnienie.

Według Sądu Okręgowego, Sąd Rejonowy w sposób prawidłowy przeprowadził postępowanie dowodowe w sprawie, dokonując następnie oceny wiarygodności i mocy dowodów na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału zgodnie z treścią art. 233 §1 k.p.c. Dokonane przez Sąd Rejonowy na tej podstawie ustalenia w zakresie zaistniałego stanu faktycznego nie są sprzeczne z zebranymi dowodami i Sąd Okręgowy podziela je i przyjmuje jako własne.

Słusznie więc, z powodu braku interesu prawnego określonego w art.189 k.p.c., oddalił powództwo J. J. (1) o ustalenie nieważności umowy darowizny nieruchomości położonej we wsi M. o powierzchni 3,54 ha oznaczonej jako działka nr (...), dokonanej przez J. J. (2) na rzecz W. J. aktem notarialnym z dnia 12 lutego 1999r. (...)sporządzonym w Kancelarii notarialnej w B. przed notariuszem A. K..

Należy podkreślić, że podstawą oddalenia powództwa przez Sąd Rejonowy i oddalenia apelacji przez Sąd Okręgowy nie jest stwierdzenie, że powódka nie wykazała, że przedmiotowa nieruchomość przed dokonaniem umowy darowizny na rzecz W. J. była w majątku wspólnym małżonków J.. Dlatego poczynione w uzasadnieniu apelacji rozważania, uzasadniające twierdzenia powódki w tym zakresie nie były poddane ocenie Sądu Okręgowego.

Niezasadny jest natomiast zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy przepisu art. 189 k.p.c. poprzez przyjęcie, że po stronie powódki brak interesu prawnego w wytoczeniu powództwa.

Interes prawny rozumieć należy jako obiektywnie występującą potrzebę ochrony sfery prawnej powoda, którego prawa zostały lub mogą zostać zagrożone, bądź też co do istnienia lub treści których występuje stan niepewności. Ocena interesu prawnego wymaga zindywidualizowanych, elastycznych kryteriów, uwzględniających celowościowe podstawy powództwa z art. 189 k.p.c. Jedną z przesłanek badanych przy rozważaniu celowości wykorzystania powództwa o ustalenie jest znaczenie, jakie wyrok ustalający wywarłby na sytuację prawną powoda. O występowaniu interesu prawnego świadczy możliwość stanowczego zakończenia na tej drodze sporu, natomiast przeciwko jego istnieniu – możliwość uzyskania pełniejszej ochrony praw powoda w drodze innego powództwa (tak wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2013 roku III CSK 254/12).

Zgodzić należy się z Sądem Rejonowym, że małżonek nie ma interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieważności umowy nabycia przez osobę trzecią od współmałżonka własności nieruchomości, jeżeli na jej podstawie osoba trzecia została wpisana w księdze wieczystej jako właściciel nieruchomości. W takiej sytuacji małżonek może zwalczać wpis własności w drodze powództwa o uzgodnienie stanu prawnego nieruchomości ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2002 r. III CKN 943/99, OSNC 2004/3/48, uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2011 roku sygn. akt IV CSK 13/11 Lex nr 11110050).

Należy podkreślić, że Sąd ma obowiązek badania z urzędu czy istnieje interes prawny powoda uzasadniający oparcie powództwa na art. 189 k.p.c., gdyż interes prawny jest materialnoprawną przesłanką powództwa o ustalenie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2002 r. sygn. akt IV CKN 1519/00, Lex 78333).

Nie jest uzasadniony także zarzut sprzeczności istotnych ustaleń sądu z zebrany w sprawie materiałem dowodowym polegający na przyjęciu, że wpis potrzebny do usunięcia niezgodności między treścią księgi wieczystej, a rzeczywistym stanem prawnym może nastąpić, gdy niezgodność zostanie wykazana orzeczeniem Sądu lub innymi dokumentami, podczas gdy właśnie wyrok Sądu wydany w trybie art. 189 k.p.c. uznający umowę darowizny za nieważną jest dokumentem będącym podstawą przywrócenia wpisanego męża powódki ujawnionego wcześniej jako właściciela nieruchomości.

Nie ma racji powódka, że orzeczenie stwierdzające nieważność umowy darowizny pozwoli zaspokoić jej interes, tzn. wykazać, że nieruchomości ta wchodziła do majątku wspólnego, a nie osobistego J. J. (2). Należy podnieść, że wydane orzeczenie ustalenia nieważności zawartej pomiędzy zmarłym J. J. (2), a pozwanym W. J. umowy darowizny zawartej w dniu 12 lutego 1999 roku spowodowałoby, co najwyżej powrót do stanu w księdze wieczystej sprzed dokonanej umowy darowizny, a więc ponownego ujawnienia w niej jako właściciela tylko J. J. (2). Nadal więc zgodnie z art. 3 ustawy o księgach wieczystych i hipotece jedynie on powinien być uważany za właściciela spornej nieruchomości.

Wskazane przez powódkę orzeczenia: Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 23 maja 2014 r. I ACa 1793/13 i wyrok Sądu Najwyższego z 20 października 2011 r. IV CSK 13/11 nie zaprzeczają powyższym rozważaniom, wskazując że wyrok sądu stwierdzający nieważność umowy, na podstawie której ujawniono w księdze wieczystej prawo własności nieruchomości jest orzeczeniem wykazującym niezgodność, o której mowa w art. 31 ust. 2 u.k.w.h. i może stanowić podstawę wpisu potrzebnego do usunięcia niezgodności między treścią księgi wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym nieruchomości, jeżeli w chwili rozpoznawania wniosku o wpis (wykreślenie dotychczasowego wpisu) rzeczywisty stan prawny nieruchomości jest zgodny ze stanem wynikającym z wpisu dokonanego przed zawarciem tej umowy.

W niniejszej sprawie jednak jak wyżej wskazano, na podstawie takiego orzeczenia doszłoby do ujawnienia jako właściciela J. J. (2), nie doprowadziłoby to natomiast do ujawnienia jako współwłaściciela powódki ani wykazania że przedmiotowa nieruchomość wchodziła w skład majątku wspólnego małżonków J.. Samo ustalenie że nieruchomość z chwilą nabycia przez J. J. (2) weszła do majątku wspólnego nie mogłoby być podstawą wpisu w księdze wieczystej.

Tymczasem, jak wspomniano, celem powódki jest nie tylko wykazanie że W. J. nie nabył własności spornej nieruchomości ale i tego że własność tej nieruchomości jest prawem wspólnym powódki i pozwanego. Brak interesu prawnego w uzyskaniu orzeczenia ustalającego prawo lub stosunek prawny ma miejsce wtedy, gdy te okoliczności faktyczne, na tle których powód występuje z żądaniem, uzasadniają wystąpienie z żądaniem zmierzającym do zaspokojenia roszczenia o którym powód twierdzi że mu przysługuje (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2011 roku w sprawie sygn. akt I CSK 351/10, Lex nr 785272). Wyrok ustalający stan prawny nieruchomości wydany na podstawie art. 189 k.p.c. zmierza do udzielenia ochrony podmiotowi spełniającemu przewidziane w nim wymagania i nie może stanowić podstawy wpisu do księgi wieczystej. Orzeczenie jakie w nim zapada dotyczy tylko stron umowy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2005 roku w sprawie sygn. akt III CK 106/05, Lex 371797).

Powyższe uwagi dowodzą zasadności poglądu Sądu Rejonowego o nieposiadaniu przez powódkę interesu prawnego w żądanym ustaleniu ze względu na możliwość wytoczenia dalej idącego powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym.

W świetle przedstawionych okoliczności apelacja pozwanej i zarzuty w niej zawarte okazały się bezzasadne, zaskarżone orzeczenie prawidłowe, co skutkowało oddaleniem apelacji.

Sąd Okręgowy zasądził od J. J. (1) na rzecz W. J. kwotę 1.200,00 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego w oparciu o treść art. 98 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., w zw. z § 13 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 roku poz. 461).

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

SSO Teresa Strojnowska SSO Elżbieta Ciesielska SSO Anna Pniewska